

VALSTS PĒTĪJUMU PROGRAMMA “LATVIEŠU VALODA”

Programmas virsmērķis:

stiprināt latviešu valodas - Latvijas identitāti un valsts vērtības veidojošā pamatelementa - ilgspēju, lingvistisko kvalitāti un konkurētspēju Latvijā un pasaules valodu kontekstā

Programmas mērķis:

attīstīt cilvēkkapitālu, paplašināt zināšanu bāzi valodniecības un tās saskarjumu zinātnēs par latviešu valodas un lībiešu valodas izpēti un attīstību, valodas resursu digitalizāciju un analīzi, nodrošinot sabiedrībai nepieciešamo pētniecības rezultātu pieejamību, kā arī sniegt ieguldījumu izglītības un valodas apguves jomā un stiprināt valsts valodas lomu un funkcijas

programmas kopējais finansējums ir 3 111 141 EUR

programmas projekta īstenošanas termiņš 01.12.2018 – 30.11.2021.

programmu īsteno starpdisciplināra pētnieku grupa no septiņām zinātniskajām institūcijām un vienas valsts institūcijas, apvienojot 85 zinātniekus (kopā skaitot 3 gadus 94,8 PLE) un 26 (kopā skaitot trīs gadus 30 PLE) studējošos¹

Latvijas Zinātnes padome (turpmāk – LZP), ievērojot Ministru kabineta 2018. gada 4. septembra noteikumus Nr. 560 “Valsts pētījumu programmu projektu īstenošanas kārtība” (turpmāk – MK noteikumi) un Ministru kabineta 2018. gada 12. septembra rīkojumu Nr. 465 “Par valsts pētījumu programmu “Latviešu valoda”” (turpmāk – MK rīkojums), 2018. gada 8. oktobrī izsludināja Valsts pētījumu programmas “Latviešu valoda” projektu konkursu. Izsludinātajā konkursā tika iesniegts viens projekta pieteikums, kam zinātniskās ekspertīzes rezultātā piešķīra **3 008 915 EUR** apmērā (sk.1.tabulu).

---

¹ informācija ņemta no projekta pieteikumā pieejamās informācijas. Faktiskie dati par zinātnisko grupu tiks apkopoti projekta noslēguma fāzē.

1. tabula. Programmas ietvaros finansētais projekts, tam piešķirtais un izlietotais finansējums

Projekta nosaukums un numurs	Projekta vadītājs	Institūcijas statuss	Institūcija	Kopējais finansējums (EUR)	Finansējums pa gadiem (EUR)				
					Pārskaitīts pa gadiem				Plānots pārskaitīt
					2018	2019	2020	2021	noslīguma maksājums 10% pēc atskaišu iesniegšanas
Latviešu valoda (Nr. VPP-IZM-2018/2-0002)	Ina Druviete	Projekta iesniedzējs	Latvijas Universitāte	1,727,472	902,674	902,675	902,676	-	300890
		Sadarbības partneris (ZI)	Liepājas Universitāte	338,196					
		Sadarbības partneris (ZI)	Daugavpils Universitāte	55,296					
		Sadarbības partneris (ZI)	Ventspils Augstskola	60,408					
		Sadarbības partneris (ZI)	Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija	30,528					
		Sadarbības partneris (ZI)	Latvijas Universitātes Matemātikas un informātikas institūts	114,048					
		Sadarbības partneris (ZI)	Rīgas Tehniskā universitāte	33,984					
		Sadarbības partneris (VI)	Latviešu valodas aģentūra	47,200					
Kopā:				3,008,915	902,674	902,675	902,676	-	300890

Vienlaikus programmas ietvaros finansētajam projektam saskaņā ar MK rīkojuma 7. punktā noteikto jāizpilda šādi **kopīgie (horizontālie) uzdevumi:**

7.1. cilvēkkapitāla attīstība:

7.1.1. sekmēt zinātnieku iesaisti un viņu zinātniskās darbības attīstību programmas tematiskajās jomās;

7.1.2. veidot un attīstīt starpdisciplināras zinātnieku grupas, nostiprināt šo grupu starptautisko reputāciju un konkurētspēju;

7.1.3. attīstīt zinātnisko grupu sadarbību ar citu zinātņu nozaru (izglītības, socioloģijas, komunikācijas, datorzinātņu un informātikas) partneriem, veicināt šo nozaru vajadzībām atbilstošu speciālistu sagatavošanu;

7.1.4. iesaistīties izglītības procesā, nodrošinot prakses un darba iespējas studentiem, attīstīt ar programmu saistītas maģistrantūras un doktorantūras programmas;

7.1.5. piedalīties starptautiskos sadarbības tīklos un konsorcijs, īstenojot projektus Eiropas Savienības fondu un citu ārvalstu finanšu atbalsta instrumentu pētniecības programmās;

7.2. sabiedrības un atbilstošo mērķgrupu informēšana un iesaiste:

7.2.1. veicināt zināšanu pārnesi un sekmēt sabiedrības izpratni par pētniecības lomu un devumu sabiedrībai nozīmīgu jautājumu risināšanā, iesaistot atbilstošas dažādu nozaru mērķgrupas;

7.2.2. veicināt zināšanu pārnesi, nodrošinot rīcībpolitikas plānošanu un tās īstenošanas izvērtēšanu valsts valodas politikas jomā.

REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI LĪDZ PROJEKTA ĪSTENOŠANAS VIDUSPOSMAM

Projekts Nr. VPP-IZM-2018/2-00002 (Dr.phil. Ina Druviete)

Projekta nosaukums	Latviešu valoda
Projekta mērķis	attīstīt cilvēkkapitālu, paplašināt zināšanu bāzi valodniecības un tās saskarjumu zinātnēs par latviešu valodas un lībiešu valodas izpēti un attīstību, valodas resursu digitalizāciju un analīzi, nodrošinot sabiedrībai nepieciešamo pētniecības rezultātu pieejamību, kā arī sniegt ieguldījumu izglītības un valodas apguves jomā un stiprināt valsts valodas lomu un funkcijas
MK rīkojuma tematiskais uzdevums	Projekts izpilda visus desmit MK rīkojuma 6. punktā minētos uzdevumus
Publikācijas līdz īstenošanas vidusposmam, kurām pieejama saite tīmeklī (tiek regulāri papildināts)	https://lzp.gov.lv/project/latviesu-valoda/#rezultti

Zinātniskā rezultāta veids	Plānots vidusposmā	Noslēgumā	Sasniegts vidusposmā ²
Oriģināli zinātniskie raksti, kuru citēšanas indekss sasniedz vismaz 50 procentus no nozares vidējā citēšanas indeksa, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai Web of Science Core Collection vai SCOPUS datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	-	-	1
Oriģināli zinātniskie raksti, kas publicēti Web of Science vai SCOPUS (A vai B) datubāzēs iekļautajos žurnālos vai konferenču rakstu krājumos	10	39	9
Ziņojumi par rīcībpolitikas ieteikumiem un rīcībpolitiku ietekmi	0	3	-
Sekmīgi nokārtots maģistra valsts (gala) pārbaudījums un noteiktā kārtībā aizstāvēts promocijas darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus	5	15	1 (MG)
<u>Citi zinātniskās pētniecības specifikai atbilstoši projekta rezultāti, kas papildina iepriekšminētos, t.sk.:</u>	<u>32</u>	<u>94</u>	<u>64</u>

² norādīti rezultāti, kuros ir atsauce uz programmu, vienlaikus ir arī raksti, kurus projekta īstenošājs norādījis kā rezultātus, taču tajos nav noformēta atsauce atbilstoši projekta līguma nosacījumiem, pašreiz turpinās pārrunu procesu ar projekta īstenošāju par rezultātu atbilstību, kā arī rezultātu neizpildi līdz projekta vidusposmam kategorijā "Sekmīgi nokārtots maģistra valsts (gala) pārbaudījums un noteiktā kārtībā aizstāvēts promocijas darbs, ievērojot programmas mērķi un uzdevumus"

Oriģināli zinātniskie raksti, kas iesniegti vai pieņemti publicēšanai zinātniskajos izdevumos vai konferenču rakstu krājumos, kuri iekļauti datubāzē ERIH PLUS	-	-	4
Citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti Latvijas žurnālos un rakstu krājumos, izņemot konferenču materiālus	-	-	14
Konferenču materiāli – pilna teksta (izņemot SCOPUS un Web of Science Core Collection indeksētos)	-	-	6
Konferenču materiāli – kopsavilkumi līdz 1 lpp. (izņemot SCOPUS un Web of Science Core Collection indeksētos)	-	-	37
Recenzētas zinātniskās monogrāfijas/rakstu krājumi vai to manuskripti	-	-	3

Galvenie rezultāti³

Tematiskais uzdevums (MK rīkojuma 6.1.-6.10. apakšpunkts)	Galvenais rezultāts
6.1. veikt valodas ontoloģijas pētījumus kultūrvēsturiskā un sociālā skatījumā - valodas loma valstiskajā un sociālajā identitātē, valodas kā valstiskuma vērtības nozīmība, valodas un varas attiecības	⇒ Organizēta un vadīta trīsdienu starptautisku konference „To Let Things Be! Language – Experience – World. Husserl – 160, Heidegger – 130” (Rīga, LU, 2019. gada 10.–12. decembris), kurā piedalījās 30 referenti Latvijas, Vācijas, ASV, Indijas, Polijas, Krievijas, Slovākijas, Austrijas, Šveices, Beļģijas, t. sk. apakšprojekta darba grupas dalībnieki (R. Kūlis, K. Lācis, M. Rubene)
6.2. veikt pētījumus par valodas politikas aktualitātēm un vēsturi Latvijā kontekstā ar notikumiem Eiropā un pasaulē, kā arī veikt latviešu valodas sociolingvistisko funkciju izpēti - lingvistiskā attieksme un uzvedība, valodas un sabiedriskās domas attieksmes	⇒ Teorētiskās izpētes rezultāts ir kolektīva monogrāfija par lingvistiskās attieksmes veidošanos un ietekmi uz valodas situāciju Latvijā. Monogrāfijas sagatavošanas gaitā gūtie secinājumi ir aprobēti 6 rakstos citējamos izdevumos un 12 rakstos citos zinātniskos žurnālos un rakstu krājumos, kā arī iekļauti pētījumā “Valodas situācija Latvijā 2016–2020”
6.3. mūsdienu latviešu valodas fonētiskās, gramatiskās, semantiskās un stilistiskās sistēmas pētījumi teorētiski praktiskā aspektā, literārās valodas standartizācija un normu kodifikācija	⇒ Sagatavots rakstu krājums “Valoda: nozīme un forma 12. Gramatika un valodas apguve” (tiks publicēts 2021. g. otrajā pusē, raksti indeksēti SCOPUS)
6.4. teorētiskās un praktiskās leksikogrāfijas attīstība - latviešu valodas leksiski semantiskās un gramatiskās sistēmas vēstures pētījumi, vispārīgo un speciālo latviešu valodas vārdnīcu un datubāzu izveide, papildināšana un/vai pilnveide, datu sistematizēšanai un apstrādei nepieciešamo programmrīku izveide, pielāgošana un brīvpieejas nodrošināšana lietotājam	⇒ Veikta 5 vārdnīcu izstrāde. Latviešu valodas vēsturiskajai vārdnīcai izstrādāti 400 jauni īpašvārdu un sugasvārdu šķirķļi. Tie pieejami internetvietnē https://tezaurs.lv/lvvv/

³ rezultāti, kas attēloti projekta saturiskajā pārskatā, kas iesniegts 2021. gada martā

<p>6.5. latviešu valodas onomastikas, īpaši personvārdu un vietvārdu, izpēte, publiski pieejamu, regulāri papildināmu datubāzu izveide, to pieejamības nodrošināšana</p>	<p>⇒ Vākti un reģistrēti vietvārdi, digitalizēti vietvārdu materiāli – studentu vākumi: ap 13 000 vienību. Organizētas vietvārdu dienas Viesītē (2019), Gaiķos (2020), publiskas lekcijas, sarunas un intervijas</p>
<p>6.6. pētījumi latviešu terminoloģijā - vēsture, teorija un prakse. Latviešu valodas terminoloģijas datubāzu satura pilnveide, papildināšana ar praksē lietotiem un jauniem terminiem dažādās zinātņu nozarēs (īpaši - latviešu valodniecības apakšnozarēs un izglītības zinātnēs), terminrade un terminu apstiprināšana</p>	<p>⇒ Atbilstoši sākotnējam pieteikumam apakšprojekta vadītājs un četri tā galvenie izpildītāji beidz darbu pie kolektīvās monogrāfijas par terminoloģijas teorijas veidošanos Latvijā un tās pašreizējo stāvokli</p>
<p>6.7. pētījumi tulkojumzinātnes un kontaktlingvistikas jomā, lai sekmētu latviešu valodas lingvistisko kvalitāti un attīstību, pilnvērtīgu funkcionēšanu Eiropas un pasaules daudzvalodu kontekstā</p>	<p>⇒ Pieejama jaunākā Tildes biroja – ziemas – versija! Ar jauniem šķirķļiem un precizējumiem papildināta latviešu-angļu vārdnīca. Vārdnīcas autors Andrejs Veisbergs</p>
<p>6.8. pētījumi latviešu valodas kā dzimtās, otrās valodas un svešvalodas, latviešu valodas kā etniskā mantojuma valodas apguvē, pētījumu īstenošanai nepieciešamā(-o) latviešu valodas korpusa(-u) izstrāde un datu analīze teorētiski praktiskā aspektā, pētījumi par mācību līdzekļu izstrādi noteiktām mērķauditorijām, valodas kvalitāti un prasmju līmeņiem, ieteikumi didaktikā un metodikā</p>	<p>⇒ Izstrādāts latviešu valodas prasmes tests pirmsskolēniem Kurzemē, Latgalē un Rīgā veikti un izanalizēti 225 bērnu runas ieraksti valodiski heterogēnās grupās. Adaptēta un veikta bilingvālu vecāku aptauja UBILEC Kurzemē, Latgalē, Rīgā, notiek analīze</p>
<p>6.9. latviešu valodas reģionālo variantu pētījumi, ģeolingvistika, latgaliešu rakstu valodas izpēte. Latgaliešu rakstu valodas pareizrakstības rīka lingvistiskās daļas izstrāde (programmētāju konsultēšana, lingvistisko datu avotu atlase, leksikona izveide, testēšana un novērtēšana)</p>	<p>⇒ Tiek izstrādātas 3 monogrāfijas (I. Ozola, L. Markus–Narvila, V. Šaudiņa, L. Leikuma) ⇒ Izveidots latviešu valodas dialektālo slāvismu datu bāzes pamatvariants (apkopoti lingvistiskie dati, izveidota dialektālo un reģionālo slāvismu kartotēka, veikta to kontaktlingvistiskā, sociolingvistiskā un kultūrvēsturiskā analīze)</p>
<p>6.10. lībiešu valodas izpēte un attīstība - lībiešu valodas rokasgrāmata, gramatikas pārskats, lībiešu valodas korpusa, leksikas, morfoloģijas un vietvārdu datubāzu izveide, papildināšana un pilnveidošana</p>	<p>⇒ Izveidots lībiešu valodas standartizācijas un apguves pamats – pētnieciskā bāze (lībiešu valodas resursi – leksikas un morfoloģijas datu bāze, korpus –, top lībiešu valodas rokasgrāmata) ⇒ 2 sastādīti izdevumi, 10 pētnieciskie raksti, 24 referāti konferencēs un virkne populārzinātnisku publikāciju un interviju</p>